

ČESKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavního soudu

Jm é n e m r e p u b l i k y

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy Josefa Fialy, soudkyně zpravodajky Veroniky Křesťanové a soudce Zdeňka Kühna o ústavní stížnosti stěžovatele **S. K.**, zastoupeného JUDr. Jaroslavou Vančurovou, advokátkou, sídlem Na Pláni 3794/2, Jablonec nad Nisou, proti rozsudku Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci ze dne 25. května 2023 č. j. 36 Co 75/2023-179, ve znění opravného usnesení ze dne 29. května 2023 č. j. 36 Co 75/2023-183, a rozsudku Okresního soudu v Liberci ze dne 19. září 2022 č. j. 0 P 223/2022-123, za účasti **Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci a Okresního soudu v Liberci**, jako účastníků řízení, a nezletilých **1. M. J. L. a 2. A. L.**, zastoupených Úřadem pro mezinárodněprávní ochranu dětí, sídlem Šilingrovo náměstí 3/4, Brno, jako vedlejších účastníků řízení, takto:

I. Výrokem I, v části upravující výši výživného od 1. 9. 2019 do 28. 2. 2022, a výrokem II rozsudku Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci ze dne 25. května 2023 č. j. 36 Co 75/2023-179, ve znění opravného usnesení ze dne 29. května 2023 č. j. 36 Co 75/2023-183, bylo porušeno stěžovatelovo právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, právo na ochranu lidské důstojnosti podle čl. 10 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a právo na ochranu vlastnictví podle čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Výrok I, v části upravující výši výživného od 1. 9. 2019 do 28. 2. 2022, a výroky II a IV rozsudku Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci ze dne 25. května 2023 č. j. 36 Co 75/2023-179, ve znění opravného usnesení ze dne 29. května 2023 č. j. 36 Co 75/2023-183, se zrušují.

III. Ve zbývajících částech se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění:

I.**Skutkové okolnosti posuzované věci a obsah napadených rozhodnutí**

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatel (otec nezletilých vedlejších účastníků) domáhá, aby byla zrušena v záhlaví označená rozhodnutí s tvrzením, že jimi bylo porušeno základní právo zaručené čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. Z ústavní stížnosti a napadených rozhodnutí se podává, že Okresní soud v Liberci (dále jen „okresní soud“) napadeným rozsudkem vyhověl návrhu matky nezletilých vedlejších účastníků (A. L.) a zvýšil výživné stěžovatele pro 1. nezletilého vedlejšího účastníka od 1. 3. 2019 na částku 2 500 Kč, od 1. 9. 2020 na částku 3 000 Kč a od 1. 3. 2022 na částku 3 500 Kč a pro 2. nezletilého vedlejšího účastníka od 1. 3. 2019 na částku 2 000 Kč, od 1. 9. 2020 na částku 2 500 Kč a od 1. 3. 2022 na částku 3 000 Kč (výrok I). Vypočetl nedoplatky na výživném od 1. 3. 2019 do 30. 9. 2022 pro 1. vedlejšího účastníka ve výši 43 500 Kč a 2. vedlejšího účastníka ve výši 41 000 Kč s tím, že stěžovatel bude nedoplatek splácet pro každého z nezletilých ve výši 1 000 Kč spolu s běžným výživným (výrok II). O nákladech řízení rozhodl tak, že žádný z účastníků na jejich náhradu nemá právo (výrok III). Okresní soud vyšel ze zjištění, že stěžovatel byl do 8. 9. 2020 v insolvenční, ale potřeby nezletilých se od poslední úpravy výživného v roce 2012 zvýšily, proto přistoupil ke zvýšení výživného od 1. 3. 2019. Dále uzavřel, že od ukončení insolvenčního řízení bylo ve schopnostech stěžovatele dosahovat příjem alespoň ve výši minimální mzdy. K navýšení od 1. 3. 2022 přistoupil na základě zjištění podstatně vyšších příjmů stěžovatele z nového zaměstnání.

3. K odvolání stěžovatele Krajský soud v Ústí nad Labem – pobočka v Liberci napadeným rozsudkem změnil rozsudek okresního soudu tak, že výživné pro 1. nezletilého vedlejšího účastníka od 1. 9. 2019 stanovil v částce 1 800 Kč, od 1. 9. 2020 v částce 2 300 Kč a od 1. 3. 2022 v částce 3 500 Kč, a pro 2. nezletilého vedlejšího účastníka od 1. 9. 2019 stanovil v částce 1 500 Kč, od 1. 9. 2020 v částce 2 000 Kč a od 1. 3. 2022 v částce 3 000 Kč (výrok I). Vypočetl nedoplatky na výživném od 1. 9. 2019 do 31. 5. 2023 pro 1. nezletilého vedlejšího účastníka ve výši 24 500 Kč a 2. nezletilého vedlejšího účastníka ve výši 38 000 Kč (ve znění opravného usnesení krajského soudu ze dne 29. 5. 2023 č. j. 36 Co 75/2023-183) s tím, že stěžovatel nedoplatek zaplatí ve splátkách ve výši 1 000 Kč pro každého z nezletilých spolu s běžným výživným (výrok II). Tím změnil rozsudek Okresního soudu v Mladé Boleslavi ze dne 27. 9. 2012 č. j. 25 Nc 2135/2012-18 (výrok III). Žádnému z účastníků řízení nepřiznal náhradu nákladů řízení (výrok IV).

4. Krajský soud považoval za okamžik podstatné změny poměrů den 1. 9. 2019 v souvislosti s nástupem nezletilých do dalšího stupně vzdělávání. Přihlédl k tomu, že stěžovatel byl v tomto období v insolvenční a měl měsíční příjem 13 000 Kč. Pro období od 1. 9. 2020 vyšel krajský soud ze stěžovatelem tvrzeného přivýdělku 13 000 Kč a příjmu ve výši 4 000 Kč a uzavřel, že po skončení insolvence měl stěžovatel plnou pracovní způsobilost, a neohledně na zápis v rejstříku trestů a podmíněné odsouzení mohl získat práci v dělnické profesi, neboť v nich není výpis z rejstříku trestů vyžadován.

Pro období od 1. 3. 2022 zohlednil nástup stěžovatele do nové práce a jeho vyšší výdělek, přihlédl k mírně vyšší životní úrovni matky a insolvenční nového partnera matky.

II. Argumentace stěžovatele

5. Stěžovatel namítá, že obecné soudy zpětně (za tři roky před podáním návrhu) zvýšily výživné na období od března 2019 do února 2022 (dále také jen „minulé období“), nebraly však v potaz jeho tehdejší poměry, nýbrž přihlížely k jeho aktuálnímu výdělku (27 000 Kč). On ale v minulém období nebyl trvale zaměstnán a dosahoval příjmů 10 000 až 13 000 Kč jako agenturní zaměstnanec. Minulé období bylo poznamenáno pandemií covid-19 a s ní související nízkou poptávkou po práci agenturních zaměstnanců, na M. byl jako osoba dělnické profese, nedávno propuštěná z ochranného léčení, schopen dosahovat příjmů pouze v takové výši, aby hradil výživné stanovené původním rozsudkem Okresního soudu v Mladé Boleslavi ze dne 27. 9. 2012 č. j. 25 Nc 2135/2012-18. Životní standard nezletilých v minulém období bohatě převyšoval životní standard stěžovatele. Obecné soudy tak nesprávně interpretovaly § 922 odst. 1 občanského zákoníku, jestliže nerespektovaly časové a materiální okolnosti účastníků řízení. Poměry nezletilých v rodině matky jsou i přes insolvenční manžela matky (od dubna 2021) nadále dobré. Považuje za nepřípustné, aby zvýšením výživného zpětně i pro minulé období za účelem „zlepšení“ současné situace nezletilých byl uvržen zpět do nouze.

6. Stěžovatel proto navrhuje, aby Ústavní soud jednak zrušil napadená rozhodnutí a věc vrátil k projednání okresnímu soudu, jednak aby vyloučil možnost zpětně stanovit výživné, je-li takové zpětné stanovení šikanózní.

III. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

7. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a shledal, že ústavní stížnost byla podána oprávněným stěžovatelem, který byl účastníkem řízení, v němž byla vydána rozhodnutí napadená ústavní stížností. Ústavní soud je k projednání ústavní stížnosti příslušný ve vztahu k rozsudku krajského soudu. Ohledně rozsudku okresního soudu příslušný není, neboť ten byl v celém rozsahu změněn rozsudkem krajského soudu (a Ústavní soud nemůže rušit, co bylo změněno). Stěžovatel je právně zastoupen v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Ústavní stížnost je přípustná, neboť stěžovatel vyčerpал všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*).

IV. Průběh řízení před Ústavním soudem

8. Ústavní soud usnesením ze dne 8. 11. 2023 jmenoval opatrovníkem nezletilých pro řízení o ústavní stížnosti Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí.

9. Soudkyně zpravodajka postupem podle § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu zaslala ústavní stížnost k vyjádření účastníkům, matce a vedlejším účastníkům (jejich opatrovníkovi) a následně poskytla stěžovateli možnost repliky.

10. Krajský soud ve vyjádření odkázal na odůvodnění rozsudku a uvedl, že stěžovatel pouze polemizuje se skutkovými zjištěními a hodnocením důkazů. Za období do 8. 9. 2020, tj. skončení insolvenčního řízení, vyšel soud z příjmů vykázaných stěžovatelem insolvenčnímu soudu v rozmezí 9 000 Kč až 13 900 Kč. Proto soud vzal v úvahu 13 000 Kč jako průměrnou částku potřebnou pro úspěšné oddlužení. A to i přesto, že potenciálně mohl stěžovatel dosahovat na trhu práce vyššího příjmu. Krajský soud shrnul, že při rozhodování zásadně nemůže být soud limitován podmínkami oddlužení, na druhou stranu by neúměrné zvýšení mohlo vyvolat neschopnost stěžovatele platit výživné. Při posuzování období od září 2020 krajský soud odkázal na protokol a zvukový záznam z jednání krajského soudu, při němž stěžovatel uvedl, že má navíc přívýdělek z brigád ve výši 13 000 Kč. Vzal proto pro výpočet výše výživného v potaz příjmovou hladinu 17 000 Kč (bod 17 rozsudku). Krajský soud uzavřel, že ústavní stížnost není důvodná.

11. Kolizní opatrovník nezletilých ve svém vyjádření navrhl ústavní stížnost odmítnout jako zjevně neopodstatněnou. Upozornil, že odůvodněné potřeby nezletilých od posledního rozhodnutí z roku 2012 vzrostly nejen prostým plynutím času, ale i z důvodu vážných zdravotních problémů obou nezletilých. Dle jeho názoru nemůže jít k tíži nezletilých, že stěžovatel příjmy oficiálně nevykazoval, byť jejich výši poté slovně vyčíslil. Navýšení výživného za září 2019 až září 2020 o 400 Kč, respektive o 500 Kč pro každého z nezletilých, nepředstavuje závažný zásah do majetkových práv stěžovatele i přes jeho skromné poměry v rozhodném období. I rozložení splátek dluhu po 1 000 Kč měsíčně na každého z nezletilých podle opatrovníka zohledňuje majetkové možnosti stěžovatele a oprávněný zájem nezletilých. Opatrovník má tudíž za to, že obecné soudy se věcí podrobně zabývaly.

12. Matka se nevyjádřila. V souladu s poučením, kterého se jí dostalo, se má za to, že se v řízení před Ústavním soudem vzdala postavení vedlejší účastnice (§ 28 odst. 2 a § 63 zákona o Ústavním soudu ve spojení s § 101 odst. 4 občanského soudního řádu).

13. Stěžovatel ve své replice uvedl, že plnění dle napadeného rozsudku krajského soudu navrací rodinu nezletilých do blahobytu a rodinu stěžovatele strhává do akutní bídy. Zpětné zvýšení výživného považuje stěžovatel za sankci, že neměl vzhledem ke svému onemocnění a k záznamu v rejstříku trestů práci. Dále má stěžovatel za to, že opatrovník nesprávně vyhodnotil podstatu věci. Namítá, že podala-li matka návrh na zvýšení výživného za minulé období zpětně, a soudy jí vyhověly, pak nevzaly v potaz jeho tehdejší akutní nedostatek prostředků. Je přesvědčen, že pokud by soudy rozhodovaly tehdy, nikdy by k zvýšení nemohlo dojít. Považuje za absurdní, aby nárůst výživného předcházel o tři roky skutečnému nárůstu jeho příjmů. Konečně se stěžovatel krátce vyjadřuje k záznamu opatrovníka o pohovoru s nezletilými a polemizuje s ním.

14. Podle § 44 zákona o Ústavním soudu rozhodl Ústavní soud ve věci bez konání ústního jednání, neboť od něj nebylo možno očekávat další objasnění věci.

V.

Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

V. a)

Posouzení ústavnosti rozhodnutí – obecné principy

15. Úvodem Ústavní soud opakuje konstantní východisko své rozhodovací praxe, že není další instancí ani vrcholem v soustavě obecných soudů, a není tak zásadně oprávněn zasahovat do rozhodovací činnosti obecných soudů. Z tohoto plyne, že Ústavní soud nemůže v rovině podústavního práva přehodnocovat hodnocení důkazů či korigovat závěry soudů. A to až na specifické výjimky mající ústavněprávní relevanci, zejména pak případy, kdy z odůvodnění rozhodnutí nijak nevyplývá vztah mezi skutkovými zjištěními a úvahami při hodnocení důkazů na straně jedné a právními závěry na straně druhé, resp. případy, kdy v soudním rozhodování jsou učiněná skutková zjištění v extrémním nesouladu s vykonanými důkazy [srov. např. nálezy ze dne 30. 11. 1995 sp. zn. III. ÚS 166/95 (N 79/4 SbNU 255) či ze dne 11. 11. 2003 sp. zn. II. ÚS 182/02 (N 130/31 SbNU 165)]; všechna rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <https://nalus.usoud.cz>. Uvedené vady lze pak podřadit pod porušení práva na soudní ochranu. Zároveň platí, že základním předpokladem přezkumu ústavní konformity právního názoru obecného soudu – a současně podmínkou řádně vedeného soudního řízení ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny – je existence řádného odůvodnění soudem vydaného rozhodnutí [srov. např. nálezy ze dne 12. 1. 2016 sp. zn. III. ÚS 119/14 (N 3/80 SbNU 35)].

16. Z procesního hlediska je řízení ve věcech výživy nezletilého dítěte podle § 466 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, jedním z typů řízení ve věcech péče soudu o nezletilé, pro něž podle § 20 téhož zákona platí vyšetřovací zásada. Podle ní je soud povinen zjistit všechny skutečnosti důležité pro rozhodnutí, přičemž není omezen na skutečnosti, které uvádějí účastníci. Soud tedy provádí ke zjištění skutkového stavu i jiné důkazy než ty, které byly výslovně navrženy. Nejde sice o povinnost soudu pátrat po důkazech, nesplnění povinnosti tvrzení a povinnosti důkazní nemůže však být účastníkovi na újmu. Zásadní porušení vyšetřovací zásady v nesporném řízení je způsobilé zasáhnout do ústavně zaručených práv [nálezy ze dne 20. 12. 2005 sp. zn. I. ÚS 593/04 (N 230/39 SbNU 443)].

17. Soudy jsou povinny se vypořádat se vším, co v průběhu řízení vyšlo najevo a co účastníci řízení tvrdí, má-li to vztah k projednávané věci. Pokud soudy této zákonné povinnosti nedostojí, a to jednak tím, že se zjištěnými skutečnostmi nebo tvrzenými námitkami nezabývají vůbec, nebo se s nimi vypořádají nedostatečným způsobem, má to za následek vadu řízení. Tato vada se promítá jako zásah do ústavně zaručeného práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny [nálezy ze dne 12. 5. 2004 sp. zn. IV. ÚS 563/03 (N 71/33 SbNU 209)].

18. Ústavní soud zároveň ve své judikatuře opakovaně vyzdvihl, že otázka posouzení návrhu na určení výživného pro nezletilé děti je sice věcí volné úvahy soudu závislé na posouzení možností a schopností osoby k výživě povinné a odůvodněných potřeb osoby oprávněné, obecný soud je však povinen jasným a přezkoumatelným způsobem vymezit rámec, v němž se pohybuje jeho volná úvaha, na základě níž dospěl k závěru o určení výše výživného [srov. např. nálezy ze dne 12. 9. 2006 sp. zn. I. ÚS 299/06 (N 158/42 SbNU 297)].

19. Z občanského zákoníku výslovně vyplývá, že pro určení rozsahu výživného jsou na straně povinného rodiče rozhodující jeho schopnosti a možnosti a majetkové poměry (§ 913 občanského zákoníku). Občanský zákoník tak výslovně ukládá soudu povinnost vycházet při hodnocení schopností, možností a majetkových poměrů nejen z fakticity příjmů povinného, ale z potenciality příjmů povinného, což je možné považovat za východisko pro stanovování výše vyživovací povinnosti, resp. její existence vůbec [KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975). Komentář. 2. vydání. Praha. C. H. Beck, 2020].

20. Soudy při určování rozsahu vyživovací povinnosti správně vycházejí nejen z faktických příjmů, ale v odůvodněných případech i z příjmů, kterých by rodič mohl dosahovat, jestliže by se bez důležitého důvodu nevzdal výhodnějšího zaměstnání, výdělečné činnosti nebo majetkového prospěchu, nebo jestliže podstupuje nepřiměřená majetková rizika (tzv. potenciální příjem) (stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 19. 10. 2016 sp. zn. Cpjn 204/2012).

21. Současně již v rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 30. 9. 1968 sp. zn. 1 Cz 27/68 bylo vyloženo, že pro určení výše výživného k nezletilému dítěti jsou rozhodné reálné výdělečné schopnosti a možnosti každého z rodičů, jež jsou dány nejen jejich subjektivními vlastnostmi (fyzickou zdatností, vzděláním, pracovní zkušeností apod.), ale i okolnostmi objektivního rázu, zejména existencí pracovních příležitostí přiměřených uvažovaným vlastnostem rodičů. Při stanovení povinnosti splatit dlužné výživné je nutno zvažovat reálné možnosti tento závazek splnit, musí být tedy respektována určitá kritéria přiměřenosti, která i v zájmu oprávněných zabrání tomu, aby se povinná osoba dostala do situace, kdy své povinnosti nebude moci plnit ani v budoucnu.

22. Při posuzování těchto hledisek na straně povinného je přitom třeba rovněž zohlednit zejména širší geografické, socioekonomické souvislosti, ale i zvláštnosti místních poměrů. Především se bere do úvahy lokalita, v níž povinný žije (míra nezaměstnanosti, výše průměrných výdělků), celkový socioprofesionální profil povinného, reálné možnosti povinného opatřit si zaměstnání při svých schopnostech, adekvátnost uplatnění v pracovním procesu atp. [ZUKLÍNOVÁ, Michaela, ELISCHER, David, NOVÁ, Hana, FRINTOVÁ, Dita, FRINTA, Ondřej, MOCEK, Ondřej a kol. Občanský zákoník: Komentář. Svazek II (rodinné právo). 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2023].

23. Otázka potenciálních příjmů povinného by soudy měla zajímat obzvláště tam, kde skutečné příjmy a majetkové poměry povinného jsou pro účely výživného dostatečné. Současně ale platí, že bezohledným přihlížením k potenciálním příjmům, kterých povinný nedosahuje, soudy mohou zasáhnout do jeho práva vlastnit majetek podle čl. 11 odst. 1 Listiny (srov. náleze ze dne 18. 4. 2018 sp. zn. III. ÚS 2324/17 (N 76/89 SbNU 173)).

24. Podle § 915 odst. 1 občanského soudního řádu životní úroveň dítěte má být zásadně shodná s životní úrovní rodičů, přičemž toto hledisko předchází hledisku odůvodněných potřeb dítěte. V extrémním případě tak mohou být potřeby dítěte pokryty výživným od povinného rodiče jen do té míry, nakolik to umožní jeho životní úroveň. Ve zbývajícím rozsahu bude třeba odůvodněné potřeby dítěte pokrýt z jiných zdrojů. U nemajetných povinných pak může výživné pokrývat odůvodněné potřeby nanejvýš částečně. V případě

povinného s nízkým či zanedbatelným příjmem je třeba spíše zkoumat, nakolik je tento stav způsoben objektivními vlivy a nakolik např. jeho nedůvodnými rozhodnutími či jeho laxností.

25. Je třeba mít na paměti, že smyslem výživného je zajistit důstojnost těch, v jejichž prospěch je někomu uloženo platit výživné [srov. náleze ze dne 28. 6. 2010 sp. zn. IV. ÚS 2795/09 (N 129/57 SbNU 583)]. Zároveň ovšem nelze přehlížet, že je třeba respektovat rovněž důstojnost toho, kdo má výživné platit. Zejména u sociálně slabých povinných rodičů by tak mohla v důsledku nepřiměřeně vysokého výživného nastat situace, že poměry (životní úroveň) povinného rodiče budou horší než jím vyživovaných dětí, a to do takové míry, že bude zasažena jeho důstojnost [srov. náleze ze dne 17. 5. 2016 sp. zn. I. ÚS 1437/15 (N 87/81 SbNU 449)].

26. Lidská důstojnost je obecná hodnota, k jejíž ochraně se hlásí český právní řád již v preambuli k Ústavě. Těžištěm ústavního pořádku České republiky je jednotlivce a jeho práva garantovaná ústavním pořádkem. Jednotlivec je východiskem státu. Stát a všechny jeho orgány jsou ústavně zavázány k ochraně a šetření práv jednotlivce. Pojetí naší ústavnosti se přitom neomezuje na ochranu základních práv jednotlivců (kupř. právo na život, zaručení právní subjektivity), ale v souladu s poválečnou změnou v chápání lidských práv (jež nalezla vyjádření např. v Chartě OSN či ve Všeobecné deklaraci lidských práv) se stala základní bází, z níž vychází interpretace všech základních práv, lidská důstojnost, která mj. vylučuje, aby s člověkem bylo zacházeno jako s předmětem. Otázky lidské důstojnosti jsou v tomto pojetí chápány jako součást kvality člověka, součást jeho lidství. Garantování nedotknutelnosti lidské důstojnosti člověku umožňuje plně užívat své osobnosti. Tyto úvahy stvrzuje preambule Ústavy, která deklaruje lidskou důstojnost za nedotknutelnou hodnotu stojící v základu ústavního pořádku. Stejně tak Listina garantuje rovnost lidí v důstojnosti (čl. 1) a garantuje subjektivní právo na zachování lidské důstojnosti (čl. 10 odst. 1) [srov. náleze ze dne 7. 12. 2002 sp. zn. IV. ÚS 412/04 (N 223/39 SbNU 353)].

27. Lidská důstojnost jako hodnota je tedy ukotvena v samých základech celého řádu základních práv obsažených v ústavním pořádku. Je s ní spojen nárok každé osoby na respekt a uznání jako lidské bytosti, z něhož plyne zákaz činit z člověka pouhý objekt státní vůle, anebo zákaz vystavení osoby takovému jednání, které zpochybňuje její kvalitu jako subjektu [srov. náleze ze dne 29. 2. 2008 sp. zn. II. ÚS 2268/07 (N 45/48 SbNU 527)].

28. V zájmu přiměřenosti a vyvážení práv dítěte na výživu a základních životních podmínek výživou povinného rodiče a k sjednocení judikatury vytvořilo Ministerstvo spravedlnosti pomůcku pro výpočet výživného – doporučující tabulku výživného. Tento nástroj zohledňuje rovněž výši životního minima a operuje s tzv. kontrolní částkou, určenou pomocí nezabavitelné částky užívané při výpočtu srážek z příjmu povinného v oddlužení a při výkonu rozhodnutí. Podle těchto pravidel nemá disponibilní příjem povinného rodiče po odečtení určeného výživného klesnout pod tuto kontrolní částku a má být rodiči zachován. Dle metodiky Ministerstva spravedlnosti k využívání doporučující tabulky není přípustné, aby životní úroveň povinného rodiče v důsledku placení výživného klesla pod životní úroveň dítěte (srov. Manuál pro práci s tabulkou výživného a Analýza využívání tzv. doporučující tabulky k určování výživného 2022, obojí dostupné na vzivne.justice.cz). Povaha tabulky je doporučující, soudy se jí nemusí řídit, avšak principy, na kterých tabulka staví, jsou obecně platné a obecné soudy je musí (stejně jako tabulka) do svých úvah zahrnout.

29. Jestliže soud pro posouzení majetkových poměrů povinného rodiče nevezme v úvahu všechna potřebná hlediska, je poté odůvodnění soudního rozhodnutí nepřezkoumatelné. Chybí-li tudíž taková zjištění, nelze majetkové poměry náležitě zhodnotit [nálezy ze dne 19. 2. 2019 sp. zn. IV. ÚS 2906/18 (N 28/92 SbNU 297) či ze dne 17. 5. 2016 sp. zn. I. ÚS 1437/15 (N 87/81 SbNU 449)]. Nedostatečně zjištěný skutkový stav se pak promítne i do dovozených právních závěrů. Rozhodnutí poté vykazují prvky libovůle, a dochází tak k porušení čl. 36 odst. 1 Listiny [nálezy ze dne 30. 7. 2013 sp. zn. II. ÚS 979/13 (N 139/70 SbNU 305), ze dne 12. 9. 2016 sp. zn. I. ÚS 1356/16 (N 170/82 SbNU 647)].

V. b)

Posouzení ústavnosti rozhodnutí – aplikace obecných principů na posuzovanou věc

30. Krajský soud nepostupoval se zřetelem k vyšetřovací zásadě, učinil nesprávné úvahy o příjmech stěžovatele a jeho schopnostech a možnostech, což se záporně promítlo do určení výše výživného, které měl stěžovatel v minulém období plnit. Nedostatky v postupu a úvahách soudu spočívají jednak v neúplně zjištěném skutkovém stavu a nesprávných skutkových závěrech z provedených důkazů (zjištění o příjmech stěžovatele a jeho schopnostech a možnostech jsou zcela nedostatečné, nevytváří základ pro určení výše výživného za minulé období), a pak až v bezohledném (nepřiměřeném) zpětném zvýšení výživného i za minulé období, kdy byl stěžovatel v oddlužení a krátce po něm (bez náležitého zřetele na poměry a životní úroveň stěžovatele v porovnání s vyživovanými dětmi).

31. Krajský soud dospěl k závěru, že pro období, kdy byl stěžovatel v oddlužení (tj. pro účely posuzované věci), je namísto vycházet pro účely určení výše výživného ze skutečného příjmu, který i určuje parametry oddlužení, jinak řečeno, že pro toto období nebylo možno po stěžovateli očekávat vyšší příjmy. Pro dobu po oddlužení však již dospěl k závěru, že mezi skutečným a reálně možným příjmem je rozdíl. Krajský soud takto bez dalšího převzal argument vedlejší účastnice o možnostech stěžovatele najít práci nehledě na záznam v rejstříku trestů (č. 1. 138), neboť se výpis z rejstříku trestů v dělnických profesích nevyžaduje (bod 18 rozsudku). Krajský soud sice provedl důkaz výsledkem stěžovatele (41. až 44. minuta zvukového záznamu z jednání konaného dne 18. 5. 2023), a z něj zjistil, že stěžovatel se ucházel o práci u dvou zaměstnavatelů s tím, že dle vyjádření otce byl záznam v rejstříku trestů na překážku jeho zaměstnání. V odůvodnění napadeného rozsudku však krajský soud učinil opačný závěr. Ze spisu však není patrné, na základě čeho krajský soud k tomuto závěru dospěl a jak si tvrzení matky ověřil. Ačkoli v současné době neexistují aktuální statistická data zabývající se zaměstnaností osob se záznamem v rejstříku trestů, ze starších datových podkladů plyne spíše opak, tedy čím nižší kvalifikace je na pracovní pozici vyžadována, tím četnější je požadavek na doložení bezúhonnosti (srov. např. Problematika zaměstnávání osob se záznamem v rejstříku trestů – zhodnocení stávající praxe v ČR, Probační a mediační služba České republiky, 2015).

32. Ústavní soud shledal, že skutková zjištění krajského soudu nemají oporu ve spise (v provedeném dokazování) i v dalších případech. Krajský soud uvádí mnohdy částky či počítá s průměry, které však neodpovídají ani doloženým mzdovým listům, ani zprávám insolvenčního správce. V bodě 6 rozsudku sice krajský soud uvádí, že skutková

zjištění provedená okresním soudem k otázce výživného jsou správná, proto z nich rovněž vychází, v bodě 13 rozsudku následně však krajský vypočítává jiné částky, než ke kterým (i po přepočtu hrubé mzdy na čistou mzdu) dospěl okresní soud a která mají oporu ve spise. Příkladem může být výpočet příjmu stěžovatele po dobu insolvenčního řízení, který na základě dohody o pracovní činnosti dosahoval rozmezí částek 1 477 Kč až 3 440 Kč (za posuzované období od září 2019 do září 2020). V insolvenčním řízení vykazoval stěžovatel příjem z darů za toto období částku 9 300 Kč, vyjma jednoho měsíce, v němž tato částka dosáhla 13 600 Kč (za říjen 2019). Úvaha krajského soudu o průměru z těchto částek dosahujícím 13 000 Kč však z těchto provedených důkazů neplyne. Proto je rozhodnutí nepřezkoumatelné. Ani za následující období neodpovídají skutková zjištění krajského soudu obsahu spisu. Krajským soudem uvedená částka 4 626 Kč za rok 2021 je chybná. Nejenže původní zaměstnavatel zahrnul do výpočtu za měsíce 10 až 12/2021 a 1 až 3/2022 i měsíc, ve kterém stěžovatel nastoupil do pracovního poměru u nového zaměstnavatele, ale rovněž šlo o výpočet za jiné období. Ze spisu nicméně plyne, že podle č. l. 87 až 89 (mzdových listů) naopak za období od 1/2021 do 7/2021 činil příjem 2 612 Kč, od 8/2021 do 12/2021 5 409 Kč, čili v průměru 3 777,50 Kč. Tyto částky vyčíslil pouze okresní soud, do úvah o výši výživného ji však promítl pouze konstatováním, že stěžovatel mohl dosahovat podstatně vyššího příjmu.

33. V zájmu řádného zjištění skutkového stavu je nutno vést dokazování takovým způsobem, aby byl řádně prokázán skutečný příjem povinného, a to jak v období trvajícím oddlužení, tak po něm. Pouze tak lze rozhodnout spravedlivě. To neznamená, že soudy nemají porovnávat skutečný příjem s příjmem možným, ale musí jít o příjem skutečně možný. Tvrdí-li povinný důvody, pro které skutečný příjem odpovídá příjmu možnému, a vysvětluje-li proč, musí se soudy tímto tvrzením a důvody, pro které nemělo být možné dosahovat vyšší příjmy, zabývat (vést k nim dokazování).

34. Zabývá-li se soud schopnostmi a možnostmi povinného rodiče, musí vzít v úvahu nikoli obecné možnosti, ale možnosti odpovídající reálné situaci povinného rodiče v čase a místě – v posuzované věci zejména doba restrikcí během pandemie covid-19 a vliv záznamu v rejstříku trestů. Při rozhodování o výši výživného zpětně to platí o to více. Soudy se musí vyvarovat toho, že vlivem časového odstupu dojde ke zkreslení někdejší reality, v níž se povinný rodič nacházel. Při posouzení možností stěžovatele soud musí přihlídnout i k tomu, jaké vynaložil stěžovatel úsilí k získání vyššího výdělku, např. kdy a o které pracovní pozice se ucházel, jak aktivní při hledání práce byl, z jakého důvodu nebyl na vybrané pozice přijat, respektive za jakých podmínek včetně finančních by přijat být mohl. Pokud na základě takových zjištění dospěje k závěru, že nelze (tehdy nešlo) po stěžovateli spravedlivě požadovat, aby jeho příjem byl vyšší, než skutečně byl, musí vycházet pouze ze skutečného příjmu. Musí se vyvarovat toho, že v době rozhodování jsou reálné poměry stěžovatele lepší a mohl by a je (podle jejich názoru) schopen výživné doplatit. Aktuální příjmy mohou ovlivnit splatnost dlužného výživného, nemohou (nesmí) ale ovlivnit výši výživného v minulosti. Tu je třeba určovat podle někdejších poměrů. V posuzované věci nelze vyloučit, že se soudy tímto neřídily. Domněnka stěžovatele, že kdyby soudy nerozhodovaly v situaci, kdy aktuální příjmy stěžovatele jsou významně vyšší než v minulém období, stěžuje by ve vztahu k minulému období rozhodly tak, jak rozhodly, nepostrádá racionalitu. Každopádně je zřejmé, že nedostatky v zjišťování skutkového stavu a porušení vyšetřovací zásady vytvořily reálnou překážku pro dosažení správného rozhodnutí.

35. K samotné výši výživného byl pak stěžejním argumentem stěžovatele nepoměr životních standardů jeho a vyživovaných dětí v minulém období a sankční povaha zpětně zvýšeného výživného za minulé období na základě jeho příjmů aktuálních v době rozhodnutí.

36. Minulé období lze z hlediska počtu vyživovacích povinností – k oběma nezletilým a k nyní již zletilému synu F. – rozdělit na dva úseky. A to od března 2019 do prosince 2020, v němž měl stěžovatel tři vyživovací povinnosti, a od ledna 2021 do února 2022, ve kterém měl stěžovatel dvě vyživovací povinnosti. Z tohoto plyne, že po celou dobu trvání oddlužení měl stěžovatel tři vyživovací povinnosti. Po skončení oddlužení trvala stěžovatelova vyživovací povinnost ke třem dětem další téměř čtyři měsíce, tj. do prosince 2020. Od ledna 2021 odpadla stěžovateli vyživovací povinnost k F., neboť ten byl již výdělečně činný, což ale údajně nebylo stěžovateli známo. To znamená, že mu zůstaly dvě vyživovací povinnosti. Od ledna 2021 do března 2022 přesto platil stěžovatel k rukám matky na syna F. dál měsíčně 1 800 Kč.

37. Podle předchozí úpravy (rozsudku Okresního soudu v Mladé Boleslavi) měl stěžovatel platit a platil na všechny tři děti měsíčně 4 200 Kč. Podle napadeného rozhodnutí krajského soudu se zohledněním vyživovací povinnosti k F., která nebyla napadeným rozhodnutím dotčena, vyživovací povinnost od září 2019 do srpna 2020 (během oddlužení) činila celkem 5 100 Kč. Při příjmech 10 000 až 13 000 Kč tudíž tvořila 39 až 51 % příjmů stěžovatele.

38. Pro období od září 2020 do prosince 2020 byla vyživovací povinnost na všechny tři děti původně 4 200 Kč a po zpětném zvýšení 6 100 Kč, což představuje 36 % z údajně výše příjmů 17 000 Kč a ze stěžovatelem tvrzené výše 10 000 Kč dokonce 61 %.

39. Pro období od ledna 2021 do února 2022 vyživovací povinnost (již jen na nezletilé vedlejší účastníky) činila podle původního rozhodnutí 2 400 Kč a po zpětném zvýšení 4 300 Kč. Vzhledem k tomu, že stěžovatel po celé toto období platil k rukám matky nejen uvedených 2 400 Kč, ale stále i původně určených 1 800 Kč na syna F. (tedy celkem 4 200 Kč), je zřejmé, že byl schopen částku 4 300 Kč platit.

40. Pro období oddlužení považoval krajský soud za důvodné vycházet při určení výše výživného (pouze) ze skutečných příjmů stěžovatele jako odpovídající tehdejšími možnostmi stěžovatele. Současně ze zjištění k tomuto v období plyne, že stěžovatel pečoval o svého otce a že poměry nezletilých výrazně převyšovaly poměry stěžovatele. Ať už měl stěžovatel příjmy 10 000 Kč, jak tvrdí v ústavní stížnosti, nebo 13 000 Kč, z nichž nikoli přesvědčivě vycházel krajský soud, šlo vzhledem k okolnostem o tak nízký příjem, že – pohledem tehdejší doby (a jiný přípustný není) – bylo sotva možno uvažovat o zvýšení výživného. Při popsáných výdělkových poměrech (by) stěžovateli při zvýšení (tehdy) zbývala částka, která stěží mohla zajistit důstojné živobytí. Již původně vyměřené (a stěžovatelem řádně placené) výživné bylo na samé hranici únosnosti. Vzhledem ke konkrétním okolnostem lze zvýšení výživného o 900 Kč měsíčně považovat za rozhodnutí nepřiměřeně tvrdé a zasahující samu důstojnost stěžovatele. Jde sice o zvýšení v řádu set korun, avšak na poměry stěžovatele jde o částku nikoli zanedbatelnou, nýbrž velmi významnou.

41. Ústavní soud nijak nerozporuje, že výživné na tři vyživované děti může dosahovat polovinu příjmů povinného rodiče a mnohdy ji i dosahuje (odpovídá to i tzv. dílové

metodě – tři díly na povinného rodiče a po dílu na každé vyživované dítě). Za procentním či podílovým vymezením je však třeba vidět konkrétní částky, což platí na obou stranách spektra příjmů. Při (důvodně) nízkém příjmu povinného rodiče je nezbytné, aby soudy s respektem k důstojnosti člověka braly v potaz minimálně nutné výdaje povinného rodiče na jeho život. Povinnému rodiči tak musí v absolutní částce zbýt alespoň minimum prostředků na pokrytí vlastního živobytí a základních mandatorních výdajů (lze za tím účelem vycházet z tzv. nezabavitelného minima). Obecné soudy musí u nízkopříjmových skupin obyvatel, u kterých v rámci rodinného rozpočtu představují i částky v řádech sto korun procentuálně značný podíl z celkových příjmů, obzvláště bedlivě přihlížet k sociální situaci povinného rodiče a poměřovat jeho životní úroveň s životní úrovní dětí.

42. Pro období po oddlužení (od září 2020) do února 2022 z rozsudku krajského soudu jasně neplyne, zda vycházel opětovně ze skutečných příjmů, nebo zda a jak přihlížel k potenciálním příjmům stěžovatele, a z čeho usuzovat na to, že je stěžovatel skutečně mohl dosahovat. Stěžovatel tvrdí, že jeho příjem činil nadále 10 000 Kč, krajský soud vycházel z částky 17 000 Kč. Pro nedostatečná skutková zjištění nemohl krajský soud ani porovnávat vyvíjející se životní úroveň nezletilých (partneru matky bylo v průběhu tohoto období povoleno oddlužení) a již jen proto nemohl ani určit vyšší výživného.

43. Ústavní soud si je vědom, že v minulém období (a nejen v něm) byly majetkové i zdravotní poměry u stěžovatele, nezletilých i u jejich matky značně neutěšené. U rodin v takto složitých situacích (nízké příjmy, oddlužení, trestní minulost rodiče, zdravotní obtíže dětí atp.) je proto úkolem obecných soudů přistupovat k určování konkrétní výše výživného obzvláště pečlivě a citlivě a s respektem k lidské důstojnosti a s úctou ke každé stokoruně.

44. Čistě „tabulkově“ či dílově stanovená výše výživného bez vypočtení kontrolní částky či jiných korekcí může být nepřiměřená a může mít své negativní dopady, např. opětovné zadlužení. Stanovení výživného je vždy toliko snahou přiblížit se přirozenému stavu, kdy je výživa zajišťována v rámci funkční rodiny. Obecné soudy nemohou být pouhými počtáři, je proto nezbytné učinit úvahu, zda jimi stanovená výše výživného nevytváří znatelnou až neslušnou nerovnost mezi poměry dětí a povinného rodiče. Ať již tedy obecné soudy k tomu využijí výše zmiňovaného nástroje – doporučující tabulky a kalkulačky výživného – či nikoli, jde o nepostradatelnou součást jejich úvah. Ty však krajský soud učinil nedostatečně nejen pro období od června 2019 do srpna 2020, ale i pro zbylé minulé období od září 2020 do února 2022.

45. Rozhodnutí krajského soudu nelze v části stanovující zvýšení výživného zpětně od 1. 9. 2019 do 28. 2. 2022 vzhledem k výše uvedeným nedostatkům považovat za přesvědčivé, prosté libovůle a transparentní. Takové rozhodnutí je ve světle judikatury Ústavního soudu nepřezkoumatelné, což vyžaduje kasační zásah Ústavního soudu.

VI. Závěr

46. Ústavní soud dospěl k závěru, že v posuzované věci došlo ve vztahu k minulému období k porušení stěžovatelova práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny, porušeno pak bylo i jeho právo na ochranu lidské důstojnosti podle čl. 10 odst. 1 Listiny a právo na ochranu vlastnického práva zaručené čl. 11 odst. 1 Listiny, jelikož krajský

soud nepřiměřeně zasáhl do jeho majetkové sféry. Skutečnost, že stěžovatel v ústavní stížnosti výslovně neuvedl porušení práva na soudní ochranu a na lidskou důstojnost, tomuto závěru nebrání, neboť Ústavní soud není odůvodněním stížnosti vázán.

47. V části výroku stanovujícím výživné od 1. 3. 2022 krajský soud dostal výše uvedeným obecným požadavkům [srov. V. a)], proto je ve zbývajících částech ústavní stížnost zjevně neopodstatněná.

48. Jelikož došlo k porušení čl. 36 odst. 1, čl. 10 odst. 1 a čl. 11 odst. 1 Listiny, Ústavní soud ústavní stížnosti stěžovatele vyhověl a část výroku I, konkrétně stanovení výživného zpětně od 1. 9. 2019 do 28. 2. 2022 pro každého z nezletilých, a výrok II rozsudku krajského soudu podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil. Pro akcesorickou povahu rovněž zrušil nákladový výrok IV.

49. Ústavní stížnost proti rozsudku okresního soudu Ústavní soud odmítl jako návrh, k jehož projednání není příslušný podle § 43 odst. 1 písm. d) zákona o Ústavním soudu (sub 7). Ve vztahu k části výroku rozsudku krajského soudu stanovující výživné ode dne 1. 3. 2022 Ústavní soud ústavní stížnost odmítl jako návrh zjevně neopodstatněný podle § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu.

50. V dalším řízení bude úkolem krajského soudu, aby v intencích tohoto nálezu znovu rozhodl. Ústavní soud nepředjímá rozhodnutí o tom, zda ve vztahu k minulému období bude stěžovateli výživné nějak zvýšeno či nikoli. Klade nicméně důraz na to, aby v navazujícím řízení soud řádně zjistil skutkový stav, zohlednil všechny skutkové okolnosti, k nimž dosud vadně nepřihlédl, a vyvaroval se skutkově nepodložených závěrů.

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 24. ledna 2024

Josef Fiala
předseda senátu